PRAXIOLOGIA, DOMENIUL ŞI LIMITELE ACŢIUNII DREPTULUI

PRAXIOLOGY, SCOPE AND LIMITS OF RIGHT ACTION

***NEGRU, Alina**,doctor în drept, conferenţiar universitar,Catedra ,,Drept public,,ASEM*
***NEGRU, Boris** doctor în drept, conferenţiar universitar,Departamentul,,Drept public,,USM*

***Summary:** Human activity is a regulated regulated activity and a complex legal and legal system, called to contribute to the further development of social life, to the improvement of its quality. In this context, it is important to determine the scope and limits of the law.*

***Keywords:** political culture, legal culture, legal consciousness, state*

Departe de a fi ceva abstract sau pe deplin elucidată, problema în cauză necesită, incontestabil, atenţie sporită. Rezolvarea reuşită şi eficientă a ei permite, în primul rînd, să lărgim considerabil utilizarea posibilităţilor dreptului în stimularea activismului juridic al oamenilor, iar în al doilea rînd, de a preciza categoriile şi formele de comportament social, care doar în aparenţă îmbracă veşmînt juridic, în realitate fiind ilicite după natura şi consecinţele lor.

În literatura ştiinţifică sunt argumentate modalităţile de cercetare ale reglementării normativ juridice care, de altfel, pot fi utilizate referitor şi la problema noastră.

Prin obiectul reglementării juridice se înţelege ,,totalitatea relaţiilor constituite între oameni, ca urmare a faptelor şi evenimentelor vitale ale acestora, care în mod obiectiv pot şi, din punct de vedere al sarcinilor actuale ale statului, trebuie sau deja sunt supuse reglementării juridice.

După părerea profesorului Serghei Alexeev, obiectul reglementării juridice se prezintă ca ,,multiplicitatea relaţiilor sociale care obiectiv, după natura lor, pot să se supună unei reglementări normativ-organizaţionale şi care, în condiţiile social-politice date, cer o asemenea reglementare din partea normelor juridice şi a tuturor celorlalte mijloace ce constituie mecanismul reglementării juridice". Din cele spuse rezultă că volumul, domeniul reglementării normative, limitele acesteia sunt determinate de stat, de voinţa legiuitorului.

În literatura juridică frecvent întîlnim afirmaţii conform cărora ,,activitatea legislativă nu se desfăşoară întîmplător; ea urmează o serie de reguli de tehnică juridică". Pe de altă parte, se face precizarea că activitatea legislativă se desfăşoară şi ,,potrivit scopurilor generale, impuse de buna funcţionare a mecanismului social de coexistenţă a libertăţilor sociale".

În aceeaşi ordine de idei, legiferarea este privită ca ,,un proces de cunoaştere şi apreciere a cerinţelor juridice ale societăţii şi statului, de constituire şi adoptare a actelor normativ juridice de subiecţi împuterniciţi, în limitele unor proceduri respective".

Poate să se creeze impresia că domeniul reglementării juridice se stabileşte de legiuitor nu în mod arbitrar. Şi totuşi, obiectivitatea în determinarea domeniului reglementativ poate fi pusă la îndoială. Cu alte cuvinte, caracterul obiectiv al domeniului acţiunii dreptului poate să-şi piardă sensul, dat fiind faptul că acesta se află în dependenţă de calitatea activităţii legiuitoare a statului.

O activitatea legislativă calitativă porneşte de la două aspecte principale:

a)constatarea că situaţiile ce reclamă reglementare normativ- juridică există;

b)convingerea în faptul că idealul juridic ce se aplică unor asemenea situaţii e determinat de conştiinţa juridică a societăţii.

Acest lucru nu e atît de simplu, cum pare la prima vedere. Putem atrage atenţia la cel puţin două aspecte negative care pot interveni din partea statului: pe de o parte, statul, utilizînd mijloacele juridice, se implică în acele sfere de activitate umană, care nu necesită normarea statală; pe de altă parte, legiuitorul ,,conştient", rezultînd din înţelegerea greşită a intereselor statale, a omis reglementarea acelor relaţii, care necesitau o intervenţie juridică (adică, o intervenţie din partea statului). În special acest lucru s-a manifestat clar în cazul concretizării drepturilor şi libertăţilor omului, în particular, în determinarea legislativă a modului de atacare a acţiunilor nelegitime a persoanelor oficiale, realizarea libertăţilor politice ş.a. Această constatare, nu şi-a pierdut, din păcate, actualitatea nici pînă în prezent.

Prin urmare, domeniul şi limitele reglementării normative nu sunt determinate doar de sarcinile statului la o perioadă sau alta. Acestea constituie un factor ce evidenţiază posibilul domeniu de reglementare normativă. Mai corect ar fi, după părerea noastră, să considerăm că domeniul reglementării normative e constituit din ansamblul relaţiilor sociale şi a faptelor neordonate. Vom mai adăuga, că ordonarea acestora, în mod obiectiv, nu este posibilă fără utilizarea mijloacelor juridice. Cu alte cuvinte, domeniul acţiunii dreptului este domeniul spaţiului social în care se înglobează acele categorii ale activităţii umane (acţiuni-inacţiuni) pentru care atingerea unor rezultate sociale semnificative necesită, obiectiv, folosirea posibilităţilor dreptului. Atfel, noţiunea domeniul de acţiune a dreptului are menirea de a reflecta gradul şi, nivelul activităţii dreptului în sistemul social. Domeniul acţiunii dreptului evidenţiază sfera posibelelor raporturi juridice. Această sferă cuprinde diverse domenii de activitate umană. Evident, putem vorbi de raporturi sociale care, în mod obiectiv, sunt predestinate reglementărilor normativ juridice. Aceste relaţii se constituie, de exemplu, în domeniul existenţei şi dăinuirii statului, structurilor economice şi politice, organizării şi funcţionării sistemului organelor statului, drepturilor, libertăţilor şi îndatoririlor fundamentale ale omului şi cetăţeanului (drept constituţional), în domeniul producţiei, repartiţiei şi consumului bunurilor materiale, (drept economic), în domeniul organizării şi realizării administraţiei publice (drept administrativ), în domeniul funcţionării pieţii muncii şi aplicării muncii (dreptul muncii) ş.a. Desigur, determinarea complexului de caracteristici a faptelor (acţiuni-inacţiuni) şi relaţiilor sociale

care necesită reglementare normativ-juridică nu este soluţionată pînă la capăt şi mai continuă să preocupe ştiinţa şi practica juridică, activitatea persoanelor particulare (cetăţenii şi organizaţiile lor legitime) şi a statului, autorităţilor lui publice, persoanelor oficiale. Aceasta e necesar pentru a alege corect criteriile de concretizare a frontierelor lor legale de activitate şi comportament. Dacă în primul caz limitele acţiunii dreptului se conturează atît din prevederile legii, cît şi din principiile dreptului, în al doilea caz - ele definitiv rezultă din prevederile legii şi a actelor normative subordonate lor.

Limitele acţiunii dreptului.S-ar părea că statul, dispunînd de cea mai autoritară putere, avînd autoritatea de a-i face pe alţii să facă ceea ce doreşti de la ei, presupunînd că aceasta este diferită de ceea ce ar fi dorit să facă, dacă nu ar fi fost siliţi să se supună altei voinţe, este nelimitat prin atribuţiile sale, inclusiv, şi în domeniul legiferării. Ca urmare, acţiunea dreptului n-ar avea nici o limită. Acest lucru, însă, nu corespunde realităţii. Acţiunea dreptului este şi trebuie sa fie limitată. Limitele acţiunii dreptului trasează „linia de demarcare" care separă sfera juridică de sfera nejuridică, linia ce arată frontierele de răspîndire a dreptului, a punctului de influienţă a dreptului asupra personalităţii şi faptelor sale. Limitele acţiunii dreptului, în principal, sunt condiţionate, în fond de factori juridici. Ele se înrădăcinează în procesul activităţii omului, sunt determinate de posibilităţile personale ale subiecţilor sociali, de cultura lor generală şi civilizarea juridică, sunt condiţionate de sistemul existent de relaţii sociale, de circumstanţe economice, istorice, religioase, naţionale şi de altă natură.

Dat fiind faptul că dreptul este generat de viaţa şi activitatea oamenilor, de condiţiile vieţii lor, limitele acţiunii dreptului urmează să fie cercetate în legătură strînsă cu modul în care cei cărora le este adresat dreptul l-au înţeles şi l-au conştientizat.

Chiar de la naştere, omul nimereşte în lumea obiectelor şi valorilor create de generaţiile precedente. Atitudinea lui faţă de realitate este determinată de deprinderile pe care le capătă în procesul de comunicare cu alţi oameni. În procesul comunicării, omul apreciază activitatea sa în raport cu activitatea altora şi a societăţii în ansamblu. Însuşind realitatea, omul îşi formează, totodată, anumite atitudini, păreri, concepţii, sentimente faţă de realitate şi îşi propune noi scopuri, sarcini, creează proiecte pentru viitor. Astfel, conştiinţa omului nu se limitează doar la constatarea unei realităţi, ci contribuie şi la crearea unei noi realităţi.

Ca urmare, conştiinţa socială reprezintă un ansamblu de concepţii, teorii, atitudini, sentimente etc. în care se reflectă realitatea socială. Dat fiind faptul că această realitate e complexă, conştiinţa socială se manifestă sub diferite forme. În această ordine de idei, putem diferenţia conştiinţă socială politică, filozofică, morală, juridică ş.a.

Astfel, conştiinţa juridică este una dintre formele conştiinţei sociale. Ea este indisolubil legată cu celelalte forme ale conştiinţei sociale şi, în general, de conştiinţa politică. Putem chiar vorbi de o unitate a conştiinţei politice şi juridice, întrucît relaţiile politice şi juridice fac parte din sfera generală a raporturilor voliţionale. În acelaşi timp, unitatea conştiinţei politice şi a celei juridice nu exclude deosebirile dintre ele. Din sfera conştiinţei juridice fac parte şi fenomene care, deşi capătă o apreciere politică, după natura lor nu sînt politice. Aşa, de exemplu, putem spune acest lucru despre viaţa intimă, familială şi privată a omului, despre regulile protecţiei muncii etc. La rîndul său, conştiinţa politică reflectă şi unele fenomene care nu pot fi apreciate din punct de vedere juridic.

Conştiinţa juridică apare odată cu apariţia dreptului şi o dată cu dezvoltarea societăţii se dezvoltă şi ea. Dacă iniţial dezvoltarea ei e condiţionată mai mult de factori secundari, spontani (impulsuri imediate, instinctive, frica de pericol şi de necunoscut etc.), la etapele mai avansate tot mai pronunţat se evidenţiază factori argumentaţi din punct de vedere ştiinţific.

Bineînţeles, neomogenitatea socială se reflectă în diverse conştiinţe juridice ale păturilor şi grupărilor sociale existente. Deseori, conştiinţa juridică este silită să se supună anumitor idei şi scopuri politice. E ştiut, faptul că în condiţiile regimului totalitar "conştiinţa juridică a întregului popor" se folosea pentru justificarea samavolniciei şi a violării dreptului. Ca urmare, conştiinţa

juridică se forma cu ajutorul măsurilor de constrîngere. Aceasta era şi firesc, deoarece nu se admitea interpretarea dreptului, realităţii juridice în ansamblu în dauna "adevărului absolut" promovat de "forţa conducătoare şi îndrumătoare".

Odată cu destrămarea regimului totalitar, conştiinţa juridică obţine expresie în sistemul dreptului, în activitatea de realizare a dreptului etc. Dezvoltîndu-se pe baza concepţiei ştiinţifice despre lume, conştiinţa juridică aplică realizările progresiste în domeniul gîndirii juridice din perioadele anterioare, elementele umaniste şi democratice ale conştiinţei juridice din statele cu bogate tradiţii juridice. Astfel, ea devine tot mai pronunţat un factor al progresului social.

Conştiinţa juridică şi normele juridice sînt interdependente şi exercită împreună o influenţă activă asupra dezvoltării sociale, contribuie la educarea omului în spiritul conştiinciozităţii şi activismului social. Această influenţă se realizează prin reglementarea relaţiilor sociale, prin influenţa perseverentă asupra aprecierii de către oameni a acţiunilor lor de o importanţă juridică.

Conştiinţa juridică îşi găseşte expresia în actele normative ale statului. În corespundere cu conştiinţa juridică se elaborează conţinutul şi formele actelor normative, structura acestora.

Etapa actuală necesită o formă accesibilă de expunere a materialului normativ, publicarea operativă a actelor normative. Limbajul, terminologia aplicată în actul normativ trebuie să corespundă conştiinţei juridice din societate, nivelului ei de dezvoltare.

Practica elaborării dreptului în Republica Moldova oferă un şir de exemple de influienţă decisivă a conştiinţei politice şi juridice asupra formei şi conţinutului actelor normative. Totodată, ea pune în evidenţă şi tendinţa forţelor conservatoare de a nu admite o reformare adecvată a societăţii noastre, de a frîna dezvoltarea ei. Ca urmare, unele prevederi ale actelor normative adoptate în ţara noastră nu corespund realităţii, sînt depăşite de timp, admit o nerespectare a principiilor unanim recunoscute de comunitatea umană.

La rîndul lor, normele juridice exercită influenţă asupra dezvoltării conştiinţei juridice a cetăţenilor, asupra formării unor raţionamente fundamentale şi echitabile privind dreptul, realizarea acestora, raporturile juridice, drepturile şi libertăţile omului. În acest context, o problemă primordială e cea legată de drepturile şi libertăţile omului. Problema dată doar la prima vedere pare a fi cunoscută. În realitate, ea anterior a fost studiată doar parţial, în măsura în care admitea a face acest lucru regimul totalitar. În condiţiile în care statul nostru se debarasează de moştenirea trecutului, toate forţele sociale şi politice, toate mijloacele trebuie să se angajeze într-o amplă acţiune de făurire a unui sistem democratic în care drepturile şi libertăţile omului sînt respectate şi garantate prin lege.

Un prim pas în această direcţie l-a constituit adoptarea Constituţiei Republicii Moldova, care a ridicat la rang constituţional problema cunoaşterii de către fiecare om a drepturilor şi îndatoririlor sale. Astfel, articolul 23 al Constituţiei prevede că " fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică.

Statul asigură dreptul fiecărui om de a-şi cunoaşte drepturile şi îndatoririle. În acest scop statul publică şi face accesibile toate legile şi celelalte acte normative"

Prevederea constituţională citată mai sus are nu numai o importanţă teoretică, ci şi practică. Ea obligă statul de a lua măsuri pentru ca fiecare om să-şi cunoască drepturile şi libertăţile sale. Aceasta, indiscutabil, contribuie la ridicarea nivelului conştiinţei juridice a societăţii.

Luînd în consideraţie factorii social-economici, politici, sociali etc. legiuitorul poate da o calificare juridică unei fapte (acţiuni sau inacţiuni) care, în opinia publică, era calificată anterior drept obiect al aprecierii morale. În felul acesta, legiuitorul va lărgi conţinutul conştiinţei juridice.

Conştiinţa juridică este strîns legată de cultura juridică.

Cultura, în general, inserează ansamblul valorilor materiale şi spirituale create şi în curs de creare de către omenire în procesul muncii sociale desfăşurate de-a lungul istoriei. Cultura exprimă nivelul atins de omenire într-o etapă istorică a dezvoltării societăţii. Într-un sens mai îngust, se

obişnuieşte a vorbi despre cultura materială (tehnica, experienţa de producţie, valorile materiale) şi cultura spirituală (ştiinţa, arta, literatura, învăţămîntul, morala etc.).

În această ordine de idei, cultura juridică este o modalitate a culturii spirituale a societăţii. Ea îşi găseşte expresie în cunoaşterea de către cetăţeni a bazelor cunoştinţelor juridice, în necesitatea transpunerii în viaţă a prevederilor normelor juridice, în înţelegerea de către fiecare om a responsabilităţii sale sociale, în intransigenţa faţă de infracţiuni şi combaterea lor.

Educarea cetăţenilor în spiritul legii este o parte componentă a întregii munci educative. Educarea juridică înalţă conştiinţa individuală a omului pînă la conştientizarea principiilor fundamentale ale dreptului. Ea permite formarea la cetăţeni a sentimentelor convingerii că el întotdeauna va găsi la autorităţile publice respective un ajutor eficient în apărarea drepturilor şi libertăţilor sale, a intereselor legitime, că statul îi cere pe bună dreptate să-şi îndeplinească obligaţiile ce-i revin şi că este egal în drepturi cu ceilalţi membri ai societăţii.

Cultura juridică înaltă este o condiţie necesară a realizării conştiente şi eficiente de către fiecare cetăţean a datoriei sale faţă de societate, faţă de alţi cetăţeni. Propagarea dreptului nu numai că extinde cunoştinţele juridice, dar şi contribuie la formarea sentimentului de convingere că legile sînt echitabile, că ele corespund cerinţelor timpului şi contribuie eficient la soluţionarea problemelor cu care se confruntă societatea la etapa dată.

Referințe bibliografice

1. Gheorghe C.Mihai, Radu I.Motica, Fundamentele dreptului, Teoria şi filosofia dreptului, pag.42.
2. Лазарев В.В. „Правоведение», 1980, N. 5, pag.64.
3. Алексеев С.С., Общая теория права, Москва, ТК Велби, Из-во Проспект, 2008, pag.213.
4. Ion Dogaru, Teoria generală a dreptului, Craiova, 1998, pag. 185.
5. Гойман В.И., Действие права (Методологический анализ) Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. М.,1992, pag.199.
6. Ion Dogaru, Teoria generală a dreptului, 1998, pag. 192.
7. Гойман В.И., Действие права (Методологический анализ) Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. М.,1992, pag.198.
8. Poton G., Will P. Introduction loi politics. Blackwell, Oxford, 1988, p.50